

MAKS BROD O FRANCU KAFKI

kao neku vrstu čudnog fantoma. A Kafka koga sam ja upoznao bio je pun života, prekomerno aktivan i pozitivan.

Njegov svet je prostran i mi jedva počinjemo da ga otkrivamo. Kafka je bio prorok. Njegova istančana duša predosetila je užase nacističkog varvarizma. Senka te zloslutne budućnosti, koju lično nije doživio, prostire se i na melanholiu iz „Procesa“ ili „Zamka“. Ali, uprkos svemu, Kafkina vera u opšti mir i ljudski napredak bila je nepokolebljiva. Ako se njegova plemenita figura ne izobliči — on se pojavljuje pred nama kao uzor, kao jedan od onih divova koji se retko sreću među ljudima. Bio je — time bih želeo i da završim — tako sirijski, tako rezigniran... I, u svojoj poniznosti, često je navodio reči mudrog rabina Tarfona: „Tebi nije dato da završiš delo ali ne smeš ostati skrštenih ruku, po strani.“

Tako je i bilo, na to se može zaklet: Kafka nikad nije ostao po strani kada se radilo o nečemu velikom, o nečemu lepom.

Slava koju danas doživljava Kafkino delo nije rođena preko noći, narasla je postepeno. Kafka je bio poslednji koji je ikada pomislio da će njegovo delo jednoga dana podeliti svet na ovaj način. Još iz vremena između dva rata, u Americi, zahvaljujući Džonu Ardentu Stefenu Spenderu i Reksu Vornuru (većinom Englezi), i, u Nemačkoj, Tomasu Manu i Hermanu Heseu koji su ga prvi otkrili. Tako je Kafka, malo pomalo, postajao poznat: nametali su se kvalititet, neprocenljiva vrednost i genijalni karakter njegovog dela. Već sam rekao da je u njemu bilo nečeg prorokskog. Uzmimo, na primer, početak „Procesa“; ti ljudi koji upadaju u stan, njihovo držanje, premetačina, zar to nije Gesta-

po? Možda u tome postoji nekaneki od njih ne mogu sadržati i mistična nota, ali neke stranice Kafkinog Dnevnika govore takođe da je on, u izvesnom pogledu, predvideo budućnost Evrope. Razume se, odlučujući elemenat bio je skoro nadljudski kvalitet dela koji se osetio još na prvim stranicama, ma kako površno one bile čitane.

Literatura koja se inspiriše Kafkom i dela o Kafki ne potiču iz vremena rata. Još mnogo pre rata, literatura je počela da se inspiriše Kafkom, ali se to manje primećivalo. Što se tiče literature o Kafki, ona svakim danom postaje obimnija. Ali od izvesnih objašnjenja Kafkine ličnosti — diže se kosa na glavi. Razume se, greške se mogu dogoditi svakome, ali je, u Kafkinom slučaju, ovo posebno uočljivo. U Francuskoj, neki tumači su pokušali da ga pretvore u mističnog hrišćanina, profesor Vajnberg, u Sjedinjenim Državama, vidi u Kafki — Jevrejina koji očajava zato što nije hrišćanin, čiji su svi napori okrenuti ka hrišćanstvu. A dokazi? Jedna cipela, o kojoj se govori u jednom noveli, trebalo bi da predstavlja Italiju koja bi, opet, trebalo da predstavlja Rim i papu. U „Metamorfozi“, još uvek po profesoru Vajnbergu, portret oca u poručničkoj uniformi trebalo bi da bude simbol pape, a sablja, na istom portretu, simbol krsta. U Nemačkoj — jedan mladi pisac otkrio je izvor Kafkine inspiracije u antičkoj literaturi. U ovom tvrdjenju je tačno samo to da je Kafka čitao antičke pisce kao i bilo koji učenik klasičnog liceja, možda čak i sa malim zakašnjenjem. Naravno, uvek je bilo tako da se ne može imati jedno mišljenje ako se odmah ne poseduje i dokaz!

Činjenica da postoji tako veliki broj eseja i tumačenja Kafkine ličnosti ne znači, naravno, da

može da mu se rugao. Jednom reči, Kafka je bio veliki pesnik kome treba pristupiti na najneposredniji mogući način. Kada se jednom pisu pristupa sa mnogo okolišenja — to je loš znak. Policier je htio da dokaže kako je Kafka bio neka vrsta ključna koga je sve zabavljalo i koji se namerno trudio da prevarena čitaoca. To je apsurdno. Tačno je da je Kafka razdragana prirodna, zabavna, znao da se šali, ali uprkos svoj sklonosti za ironiju i paradoks — što je vrlo jednostavan čovek, koji u svojim delima nije podvlačio ništa nepotrebitno i koji se sa svom jednostavnošću predavao pažljivoj i osećajnom čitaocu. To nikako ne znači da mu se rugao.

Da, postoji i pitanje duševnog rastrojstva... Kafka je na izvanredno izostren način osećao izolovanost ljudskog bića, ali, po mom mišljenju, to ne čini njegovu originalnost. On nije bio jedini koji je osetio i izražavao ljudsku usamljenost. Kod Kafke je najvažniji upravo taj napor da se izdigne iznad ljudske usamljenosti i pronađe put do kosmičkog delanja za naučnu i čovečanstvo. Za njega je postojala jedino književnost. Živeo je samo za nju, i da je poživio duže, oblik njegovog dela bio bi sigurno drukčiji, ispravio bi, upotpunio i dovršio mnoge stvari. Jednoga dana je napisao: sve što nije književnost, meni je dosadno. To je bilo tačno. Interesovao se samo za umetnost...

Prevede Đorđe DIMITRIJEVIĆ

uz likovne priloge u ovom broju

Handwritten notes:
Kafka
Franz Kafka
J.M. - Franz Kafka
Franz Kafka
Hermann Kafka
Julie Kafka

Postoji jedno veoma lepo simfonjsko delo Zozefa Suka koje nosi naziv „Sazrevanje“. I, kad biste mene pitali koji bih naslov odabrao za biografiju Franca Kafke, predložio bih vam: Sazrevanje. Kafka je umro mlad, njegovo delo je ostalo nedovršeno. Život mu je bio sačinjen od neprestanog traženja, od neutoljene žeđi. Šta je on, zapravo, tražio? Po mom mišljenju, celog svog života tražio je samo jednu stvar: čistotu duše, apsolutnu, savršenu, neuslovljenu, altruističku, a to znači pravdu — društvenu pravdu prema bližnjem, prema svakom, prema metafizičkom svetu.

Istinsko dete Praga, Kafka je pustio duboke korene u gradsko tle, njegova pesnička duša bila je opčinjena čarima starih gradskih četvrti i njihovim stanovnicima. Kao istinsko dete Praga bio je napajan češkom i nemačkom kulturom, ali je isto tako crpao i na izvoru stare jevrejske kulture. Vrlo je rano postao svestan

činjenice da je jevrejskog porekla i sa zanosom proučavao staru jevrejsku doktrinu. Erika te doktrine i jevrejska tradicija pokazivali su mu put do onoga što je tražio. I danas mi se čini da ga čujem kako čita odlomak iz jedne antologije: „... ukazalo mi se prividenje i stoga moram da učinim nešto korisno za svoj narod.“ Ta sinteza je za Kafku uvek bila karakteristična: sinteza realnog i nestvarnog, fantazije i njegovog tako bogatog i sloboznog stvaralačkog genija koji je neumorno radio. Sve do trenutka kad se podmukla bolest sručila na njega i pokosila ga. Tragedija, tak i ironija, leže u činjenici da je njegova bolest danas izlečiva. Da je poživio samo još nekoliko godina, bio bi danas među nama. A kakva bi to bila sreća, taj Kafka među nama, u punom zamahu, u apotezi svog gotovo nadljudskog talenta, svoje mudrosti i svoje ljubavi.

Pomenuo sam ironiju. Ironija, humor i paradoks su karakteristične crte njegove umetnosti, njegove izvanredne ličnosti. Znao je da bude veselo, da voli život, da se šali, da uvažava napredak, i upravo je iz tih razloga cenio obnavljanje starog jevrejskog ognjišta u Izraelu. Tim povodom, dozvolite mi jednu malu primedbu: srećan sam što je Kafkino delo tako visoko cenjeno u njegovom rodnom gradu. Ono što mi se ne sviđa — to su izvesna tumačenja, ovde i drugde, koja od Kafke hoće da načine nazadnjaka, očajnika, negativnog romantičara u stilu Edgar Alan Poo. To tumačenje ga predstavlja kao slabika koji beži od života,

uz likovne priloge u ovom broju

Problemi kojima se Venija Vučinić-Turinski bavi u svojoj skulpturi predstavljaju nešto izuzetno, jer formirani jedan po jedno nov sistem plastičnih organizama, omediti jedno lično područje, naseliti ga tim imaginarnim bićima koja iz haosa stižu u svet konkretnog, — nije ambicija koja se kod nas često javlja. A samo poneki tih oblika, tih čudnih konstrukcija koje istovremeno pokazuju neodoljivu, strasnu želju da budu životinje, da život nose i tumače ga, dok istovremeno sa dostojanstvenom ohološću od njega beže, opritu mu se čuvajući svoju nepovredljivost težnjom za statičnošću neorganskog ili čak nepostojećeg, onigmatično i uzbuđuju postavljajući pred nas čudne zagonetke prodiranja u biće dela, navodeći nas da ih jedinstveno čulno prihvatimo, već da se njima identifikujemo. Osnovna tenzija njene skulpture ima baš taj cilj da naš tok misli uputi jednim pravcem za koji nismo

znali da je moguć, za koji nismo imali materijala da poverujemo kako postoji. U osnovama porekla tih oblika leži njen izuzetno osetljiv sluh za one čudne treptaje duha našeg vremena koji otkrivaju veze sa iskonom, osetljivost za magičan značaj i čudesnu moć nekih predmeta i magline asocijacija koje ga okružuju. Taj duh predmeta, blizak značaju i funkcionalnosti totema, ovaploćen je kroz plastiku u kojoj se na najprihvatljiviji način razvija jedna mogućnost plastičnog ukusa našeg vremena: vrednost plovca kao funkcije mase i integriranje prostora u skulpturu. Ostaje nam samo da fiksiramo još jednu komponentu njene skulpture da bismo uočili od kraja svu njenu kompleksnost, a to je sklonost ka biološkoj formi koja mora da korespondira sa duhom predmeta. I to je u stvari ono onigmatično jezgro njenih skulptura. Ti odnosi

jednog i drugog vrlo dinamično variraju od dela do dela, a da bi njihovu ravnotežu sačuvala u najidealnijem obliku u najvećem broju slučajeva, ona svom skulptorskom rukopisu nameće izvesne strogosti i uzdržljivosti čak i kada se služi pitoreskom formom. Negirajući konvencije estetičke plastične forme ona negira smisla duhovnih tenzija jučerašnjice. A njena stilska neuni-formisanost „teško uočljiva na prvi pogled ali sadržana u odnosima biološke forme i duha predmeta, praćena je i variranjem njenog psihičkog angažovanja: od pomalo ciničnog humora, do monumentalne i ponešto apersonalne ozbiljnosti. Najzad ono što još njenu skulpturu čini osobenom jeste njen odnos prema materijahu koji sam po sebi nema nikakvu posebnu vrednost, što u toku konkretizovanja ideje nema nimalo moći da zavede, što je njegov značaj jedino u kontekstu ideje. Z.P.